

ЦЕРКВА АСД ЯК ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ РЕЛІГІЙНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ

У статті розглянуто роль Церкви АСД у формуванні релігійної толерантності в суспільстві. Зазначено, що її діяльність спирається на етичні принципи любові й терпимості, а це сприяє подоланню ворожнечі на релігійному підґрунті. Окреслено напрями діяльності конфесії по зміцненню релігійної толерантності та формуванню громадянської свідомості, що є надзвичайно важливим завданням для розвитку громадянського суспільства.

З набуттям Україною статусу незалежної держави, було законодавчо закріплено право свободи совісті та віросповідання українських громадян. Цей факт гарантував право релігійного вибору, якого не було за радянських часів, утверджуючи тим самим засади демократизму в суспільстві.

Церква отримала змогу вийти з "офіційного підпілля", в якому перебувала в Радянському Союзі як один з інститутів громадянського суспільства, що відіграє певну роль у житті численного прошарку населення – віруючих.

Україна здавна була й залишається поліконфесійною державою, для якої характерне помірковане співіснування різних релігій та конфесій. Однак так склалося історично, що провідною релігією на теренах нашої держави є християнство, однією з численних деномінацій якого виступає протестантизм, зокрема адвентизм сьомого дня.

За роки незалежності зростає кількісна чисельність протестантських громад, інтенсивно проходить інституціоналізація різних конфесій через розвиток структурних підрозділів, таких як недільні (суботні) школи, благодійні організації, видавництва, навчальні заклади тощо.

Пришвидщення темпів цих процесів та зміна геополітичних умов їх перебігу ставлять завдання всебічного вивчення й аналізу, що дасть можливість використовувати результати для прогнозування суспільних процесів та перспектив їх розвитку.

Нова геополітична ситуація, в якій опинилася Україна, процес глобалізації світової спільноти диктують необхідність інтегративних процесів в українському суспільстві в напрямку його демократизації та гуманізації, де не останню роль відіграє толерантність. Тому так необхідно визначити участь у таких процесах інститутів громадянського суспільства, в тому числі й Церкви АСД, роль якої в розвитку молодого Української держави як повноправного члена світового співтовариства на сьогодні є недостатньо вивченою.

Метою нашої статті є розкрити важливість діяльності Церкви АСД в Україні у розбудові молодого держави на засадах толерантності, демократії й загальнолюдських цінностей і довести інтегруючу роль ЦАСД як інституту громадянського суспільства.

Церква АСД виникла в результаті Реформації як спроба повернення до "чистоти вчення" Першоапостольської церкви. Зараз це всесвітня організація, яка проповідує єдність людей усіх національностей, рас, соціального становища.

Своєрідність віровчення, а саме дотримання суботи як святкового дня на противагу християнській неділі інших конфесій і напрямів християнства, зумовила особливе ставлення прихильників учення до принципу свободи совісті й віросповідання. Він насамперед розуміється як право збиратися й поклонятися Богу, згідно з віровченням АСД, в установленій у Біблії день – суботу, а також поширювати свої погляди засобами публічної проповіді, через літературу та засоби масової інформації. На сьогодні в Україні Церква має одну радіостанцію – "Голос надії", а також реалізовує програму духовної освіти через систему суботніх шкіл, що функціонують при кожній церкві, Міжнародний Інститут Християнського Служіння, який, крім загальної духовної освіти, проводить підготовку керівників, що спеціалізуються на навчанні дітей, молоді та дорослих, а також Духовна академія, яка готує служителів культури – бакалавр та магістр богослов'я [1: 197-198].

У сучасному світі за умов перебігу глобалізаційних процесів постає проблема релігійної нетерпимості як дезінтегруюча сила, яка сприяє відчуженості людей, їх спільнот, цивілізацій [2: 18].

За умов різноманіття релігійних конфесій в Україні та прикладів релігійної нетерпимості на ґрунті історичного ідейного та більшою мірою ідеологічного протиборства Української Православної Церкви Київського та Московського патріархату, церква АСД проводить свою діяльність та будує відносини з представниками інших конфесій на засадах толерантності та відкритості до діалогу, спрямованого на подолання ворожнечі на релігійному підґрунті [1: 260]. Місіонерська діяльність, яка є основним завданням Церкви, повинна спиратися на етичні принципи любові й терпимості.

Важливим кроком у формуванні релігійної та міжконфесійної толерантності було прийняття в 1926 році Виконавчим Комітетом Всесвітньої Церкви АСД документу "Про взаємовідносини з іншими церквами та релігійними організаціями", який виступає частиною Статуту Генеральної Конференції Церкви АСД. У ньому вказано принципи, якими керується ЦАСД у взаємовідносинах з іншими Церквами та релігійними організаціями:

1. Глибока повага до християн інших конфесій, які займаються євангелізацією.
2. Діалог із представниками інших конфесій у процесі місіонерської діяльності на засадах ввічливості, відкритості й справедливості.

3. Визнання істинної релігійності людини як такої, що ґрунтується на вірі, свободі совісті та особистому переконанні. Визнання права кожного змінити своє церковне членство відповідно до зміни переконань, якщо віра і діяльність ЦАСД більше не відповідає його переконанням. Сподівання на те, що й інші конфесії підтримають таку позицію.

4. Відмова від примусової зміни переконань на користь доктрини ЦАСД, заклик до внутрішнього самодослідження питань віри та переконань кожної окремої особистості.

5. Відмова від обмеженості географічної території у справі місіонерської проповіді Євангелія з огляду на важливість останньої [1: 262-263].

У документі також зазначено бажання й готовність ЦАСД брати участь у міжконфесійних та міжцерковних з'їздах і радах для співробітництва у тих сферах, які представляють спільні інтереси й вимагають компромісів щодо доктринальних питань, зокрема таких як боротьба за мир, вирішення екологічних проблем тощо [1: 263].

У той же час, представники АСД застерігають від "небезпеки неправдивих вчень", маючи на увазі доктринальний аспект розуміння основного джерела християнства – Біблії [1: 263]. Визнаючи всіх людей, відповідно до християнської доктрини, створеними "на образ і подобу Божу", ЦАСД вважає, що християни відіграють у світовому співтоваристві роль миротворців, їх завдання – виховувати в людях толерантність до представників різних релігій і типів світогляду. Узгоджуючи таку громадянську позицію із основною діяльністю конфесії (місіонерством), АСД спирається на основний принцип християнської етики: любові до Бога і ближнього, який спонукає їх ділитися істиною (у специфічно доктринальному розумінні ЦАСД) з іншими, при цьому не ображаючи релігійних почуттів цих людей [1: 264].

Велику увагу представники АСД приділяють питанням свободи совісті й віросповідання, особливо відстоюючи право людини "уважно розглядати ситуацію, коли її совість не дозволяє виконати певні обов'язки" [1: 198]. Наприклад, коли це стосується порушення права віруючих адвентистів збиратися для богослужінь у сьомий день тижня (суботу), відповідно до четвертої заповіді [1: 197].

Адвентисти визнають, що формування толерантності, подолання етнічної та релігійної фобій в Україні є першочерговою справою, якій можуть посприяти духовні учбові заклади. Їх роль, відповідно до поглядів ЦАСД, полягає у формуванні та впровадженні в соціальну практику норм толерантної поведінки, що допоможе встановити в суспільстві тип стосунків, які ґрунтуються на партнерстві та взаємоповазі сторін-носіїв інших переконань. Це визнається найефективнішою профілактикою екстремізму [1: 201].

Практична діяльність адвентистів, спрямована на формування толерантності в суспільстві, охоплює участь у різноманітних заходах: конференціях, конгресах, симпозиумах, круглих столах, також видання літератури, в якій звучать заклики до міжконфесійного співробітництва, миру та злагоди [1: 201-202].

Позиція ЦАСД щодо виконання громадянських обов'язків та лояльності до влади обмежується десятима заповідями: обов'язок перед країною та владою не вищий за обов'язок перед Богом. Це стосується, зокрема, військового обов'язку. ЦАСД рекомендує військовозобов'язаним юнакам служити в тих частинах, які не беруть участі в актах насилля і кровопролиття, не застосовувати зброю. Але все одно, слідувати чи не слідувати цій рекомендації Церква АСД залишає вибір за кожним особисто. На практиці ж віруючі адвентисти в основному прагнуть проходити так звану "альтернативну службу", наприклад при військових госпіталях [1: 207].

Окремо варто наголосити на правових аспектах доктрини АСД. Право, відповідно до неї, поділяється на світське право та християнську етику. У першому, згідно з поглядами адвентистів, міститься лише невелика частина закону, даного Богом [1: 210]. Пропагуючи покірну свідомість, Церква АСД підкреслює, що людина повинна виконувати свої права та обов'язки як перед Богом, так і перед державою, сім'єю, суспільством. Однак обмежує її біблійським принципом віддавати "кесарю – кесарево, а Боже Богу" (Мк. 12:17) [3], віддаючи перевагу в першу чергу обов'язку перед Богом. Таким чином, якщо офіційні закони суперечать біблійним настановам, яких дотримується ЦАСД, теоретики адвентизму пропонують правовий шлях протесту: спираючись на дійсне законодавство, відстоювати гарантоване Конституцією України право свободи совісті та віросповідання. У випадку невдачі таких спроб Церква закликає кожного віруючого на основі внутрішніх переконань, совісті та щирості віри, виконувати обов'язок віруючого перед Богом. Правову відповідальність як результат можливого розходження дій віруючого з чинними законами, АСД пропонує розглядати як "страждання заради Господа" [1: 212].

Обмеження щодо покори чи непокори законодавству не поширюється на злочини чи правопорушення: адвентизм повністю надає прерогативу державній владі встановлювати правові норми та здійснювати антикримінальну політику. Церква АСД не дотримується позиції невтручання і в таку сферу, що узгоджується із завданням конфесії: євангельська діяльність, спрямована насамперед на профілактику гріха та проповідь близького другого пришествя. Завдання Церкви в цій сфері – духовне перетворення особистості людини, що має в результаті привести до морального відродження не лише окремо взятої людини, але й суспільства в цілому. Окремим напрямом такої діяльності виступає робота з люмпенізованими верствами суспільства (в місцях позбавлення волі, з особами без певного місця проживання, наркоманами тощо), метою якої є духовна, психологічна та соціальна реабілітація людини, так само як і спроба навернення до Бога як критерію вищих, абсолютних моральних чеснот. Особлива роль у цьому процесі належить на пострадянській території, зокрема в Україні та Росії, благодійній громадській організації "Служіння сім'ї" та Асоціації служіння засудженим [1: 214-216].

Провідну роль у справі духовного відродження суспільства ЦАСД відводить саме місіонерсько-пропагандистській діяльності й використовує всі можливості для її здійснення не лише на рівні громад віруючих та груп, із якими вони працюють, а й усього суспільства: через друковану продукцію та засоби масової інформації, вбачаючи в них засіб правового та духовного виховання, "практичного укріплення законності", підвищення загального культурного рівня населення [1: 216].

Формуванню толерантності й утвердженню принципу свободи совісті в суспільстві сприяє, на нашу думку, адвентистський підхід до питання праці, яке є не менш болючим у країнах з економікою, що розвивається, особливо за умов високого безробіття, застарілих технологій, гонки за матеріальним благополуччям. Церква АСД пропонує людині підходити до праці як "співробітник" Бога, що передбачає наступне:

- не перешкоджати реалізовувати свій потенціал в роботі іншим людям;
- не випускати екологічно шкідливої, а також небезпечної для людини продукції;
- екологічну безпеку праці;
- утвердження рівноправності між людьми (працівниками та роботодавцями), що ймовірно виходить із позиції рівності всіх людей перед Богом;
- дотримання четвертої заповіді – дотримання суботи;
- трудитися для задоволення своїх потреб, а також турбуватися про задоволення потреб інших людей, особливо похилого віку, дітей, сиріт [1: 253].

Тим самим звучить заклик до реабілітації праці як засобу утвердження людської гідності, а не деградації, праця проголошується фактором формування цілісності людської особистості та шляхом до суспільного благополуччя [1: 253].

Суспільство епохи глобалізації – громадянське, і лише це гарантує йому рівноправне входження до світової спільноти. Загальноновизнаними на сьогодні є принципи міжнародного права, викладені в Загальній декларації прав людини та інших міжнародних документах, прийнятих на рівні ООН. Формування громадянського суспільства неможливе без міцного фундаменту толерантності на різних рівнях (релігійної, політичної, культурної тощо). Діалогічність (навіть полілогічність) інститутів громадянського суспільства мусить бути спрямована на подолання "підводних рифів" глобалізації, особливо таких

як загроза глобальної екологічної кризи, міжнародна злочинність та тероризм (у тому числі й на релігійному ґрунті), зростаюча матеріалізація інтересів людини, глобальна влада світового капіталу, який контролює світову економіку, маніпуляція людьми за допомогою засобів масової інформації, спроби створення релігійно-державних союзів тощо [1: 273-274].

Крім уже згаданих засад формування толерантності, необхідної для розбудови громадянського суспільства, Церква АСД постулює власне есхатологічне вирішення екологічних проблем і спосіб людського буття в таких умовах, який повинен спиратися на наступні принципи:

- віра в креаціоністичну теорію походження людини, яка допоможе подолати в свідомості "тваринне" (гріховне) начало;
- боротьба з чуттєвими спокусами сучасності, які пропагуються засобами масової інформації;
- віра у зв'язок кожної людини з Ісусом Христом (спосіб подолання екзистенційної самотності та закинутості людини у світ);
- активна життєва позиція людини в боротьбі за гуманне ставлення до природи в цілому та її компонентів зокрема;
- виховання почуття відповідальності перед власною сім'єю та суспільством;
- звернення до Бога з проханням дарувати мудрість українським можновладцям у питаннях внутрішньої, та особливо зовнішньої політики, участі України в міжнародних заходах стосовно вирішення глобальних екологічних проблем сучасності;

утримання від участі в антиглобалізаційних процесах та інших екстремістських акціях [1: 274-275].

З цих положень видно, що вони розраховані, безперечно, в основному на релігійне населення і передбачають дотримання певних доктринальних особливостей віровчення Церкви АСД. Однак це не применшує того факту, що принципи, проголошені адвентизмом, спираються на християнську етику й мораль, а вона в свою чергу значною мірою виступає основою світогляду всієї європейської цивілізації, яка в своїй основі формувалася на засадах християнства, та християнізованої частини світу загалом. Отже, відкидаючи доктринальні особливості адвентизму сьомого дня як окремої конфесії, можна стверджувати її позитивний вплив як соціального інституту на формування толерантності в українському суспільстві, в перспективі – громадянському.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Жукалюк Н., Любашенко В. История Церкви христиан Адвентистов седьмого дня в Украине. – К.: "Джерело життя", 2003. – 320 с.
2. Горбань О., Заводова Н. Релігійна нетерпимість у контексті глобалістських викликів ХХІ століття та історичного досвіду боротьби з нею французького просвітництва ХVІІІ століття // Історія релігій в Україні: Матеріали ХІV міжнародної конференції (Львів, 11 травня 2004 року). – Львів: Логос, 2004. – С. 18-21.
3. Біблія. – World wide printing, 2002. – 1536 с.

Матеріал надійшов до редакції 28.09.2007 р.

Завальнюк І.К. Церковь АСД как институт гражданского общества: к вопросу формирования религиозной толерантности.

В статье рассматривается роль Церкви АСД в формировании религиозной толерантности в обществе. Отмечается, что ее деятельность основывается на этических принципах любви и терпимости, а это способствует преодолению вражды на религиозной почве. Очерчены направления деятельности конфессии по укреплению религиозной толерантности и формированию гражданского сознания, что является чрезвычайно важной задачей для развития гражданского общества.

Zavalnyuk I.K. SDA Church as the Institute of the Civil Society: to the Question of Religious Tolerance Development.

The article deals with the role of the SDA church in the process of religious tolerance formation in the society. It is stated that its activity is based on the ethic principles of love and tolerance, which is favourable for religious hostility overcoming. The directions of the confessional activity aimed at religious tolerance consolidation and civil consciousness formation are outlined, which is a very important task for civil society development.